

Poštnina plačana v gotovini.

GLEDALIŠKI LIST

SLOVENSKEGA NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

DRAMA 1947 – 1948

Ferdo Kozak
Vida Grantova

12

Vsebina:

Razgovor z avtorjem »Vida Grantove«

Dr. Bratko Kreft:
Meščani v naši dramatiki

Emil Frelih:
Slovansko leto drame Narodnega gledališča v Pragi

Premiera dne 18. maja 1948

Ferdo Kozak

Vida Grantova

Drama v štirih dejanjih

Inscenator: Čoro Škodlar

Režiser: dr. Branko Gavella

Mihael Grant, industrijalec	Ivan Levar
Tomo Grant, arhitekt } njegova po poli brata	Slavko Jan
Andrej Grant, študent }	Branko Miklavc
Vida Grant, Mihaelova žena	Ančka Levarjeva
Gospa Borinova, njena mati	Mila Saričeva
Bivša strojepiska	Vladoša Simčičeva
Gospod svetnik	Maks Furijan
Advokat	Janez Rohaček
Gospodski človek	Stane Potokar
Gospod zasebnik	Jože Zupan
Prvo dekle	Mila Kačičeva
Drugo dekle	Draga Ahačičeva
Tretje dekle	Helena Erjavčeva
Četrto dekle	Klio Maverjeva
Hlapec Luka	Alekander Valič
Služkinja pri Grantovih	Ruša Bojčeva
Služkinja pri Tomu Grantu	Meta Bučarjeva

Režiser asistent: Hinko Košak

Kostumi po načrtih Mije Jarčeve izdelani v gledališki krojačnici pod vodstvom Jožeta Novaka in Cvete Galetove

Inspicent: Branko Starič — Odrski mojster: Anton Podgorelec —
Razsvetljač: Vili Lavrenčič — Lasuljar: Ante Cecić

Cena Gledališkega lista din 5.—

Lastnik in izdajatelj: Uprava Slovenskega Narodnega gledališča v Ljubljani. — Predstavnik: Juš Kozak. — Urednik: Emil Smasek. Tiskarna Slovenskega poročevalca. — Vsi v Ljubljani.

GLEDALIŠKI LIST

SLOVENSKEGA NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

1947-48

DRAMA

Štev. 12

RAZGOVOR Z AVTORJEM »VIDE GRANTOVE«

Ali bi hoteli povedati nekaj besed o svoji drami?

»Verjemite mi, da je zares težko, reči kar koli v smislu vaše želje. Ako je stvar kolikor toliko spodobno napisana, bo gledalcem sama povedala, kaj je in zakaj je tu. Ako pa je po izvedbi, pa morda tudi po zamisli pomanjkljiva, potem je tudi pisateljev komentar odveč. Da! V meni se vse upira, govoriti o svoji drami, preden bo zaživela na deskah, ker nikakor ne bi rad vnaprej vplival na dojemanje gledalcev, ne bi jim rad pred vstopom v gledališče pomolil pod nos — hote ali nehote — krpico reklame.«

Ne gre za reklamo, pač pa da se delo približa gledalcu, ki je danes v pretežni meri drug kakor pred vojno.

»Potem bi povedal nekaj splošnega. Drama »Vida Grantova« se dogaja v letih po prvi svetovni vojni. Osebe: tipi našega meščanskega sveta. Pred vojno ste pri nas večkrat lahko slišali mnenje, da meščanstva prav za prav nimamo in ga tudi nikdar nismo imeli. To se mi je zmeraj zdel popolnoma napačen pogled na naše življenje. Ako se tudi v naši literaturi skoraj nič ne odraža meščanski svet, to še ni noben dokaz za gornjo misel. Morda pri nas ni bilo tako kakor v drugih višje razvitih deželah, vendar moremo govoriti o prav izrazito razvitem meščanskem razredu, ki je bil naš, rojen v naših razmerah in v naših družbenih pogojih, po svoji notranji vsebini ustrezajoč prav naši stopnji razvoja in kulturnosti. Menim, da se je obraz tega meščanstva izrazito zoblikoval ravno v času med obema vojnama. Komur je znan prejšnji stari, še popolnoma patriarhalni značaj mestnega prebivalstva pred letom 1914, pozna veliko razliko med njim in pa poznejšim že pravim meščanstvom v razdobju, ki sem ga že omenil. In ko sem se prvič pogovarjal z režiserjem drjem Gavello o uprizoritvi »Vide Grantove«, me je najbolj razveselila njegova pripomba, da bi v tej drami rad izdelal in prikazal ravno tipično »ljubljanost« teh oseb in tega miljeja. Glede naslovne vloge, glede Vide Grantove, bi pripomnil še to, da mi je bil — kar se tiče nje kot človeka in žene — pred očmi rod naših prvih intelektualk, šolanih in izobraženih žensk, ki nam je doraščal

ravno v prvih dveh desetletjih tega stoletja. Izredna in svojevrstna je bila življenjska problematika te ženske generacije, ki je po večini izšla iz meščanskih vrst in ki je, duhovno prebudena, pri nas prvič v konfliktu s patriarhalnim izročilom, pomerila svoje individualne koncepte ob resničnosti življenja.«

In konflikt v drami, njena vsebina, njena osnovna misel?

»Košček življenja, prav nič drugega, kakor nekaj žive resničnosti. Vse drugo bo — tako vsaj upam — gledalec sam dojel. Ko so pred leti uprizorili to dramo v njeni prvotni konceptiji, so jo nekateri imenovali ljubavna drama. No, mogoče! Vendar se mi zde take opredelitve nekam ozke. Saj se ob — dejal bi — zunanjem konfliktu, ki je, recimo ljubezenski, razkrije predvsem miselna in moralna vsebina cele družbene plasti, saj je ravno ta vsebina odločilna za zaplet in razplet. In ravno to je — priznam — prav ozko povezano s tisto »osnovno mislijo«, ki ste jo poprej omenili.«

Kaj vas je napotilo k predelavi vaše drame iz leta 1940?

»To so, mislim, zmeraj zelo razumljive zadeve. Do predelave je prišlo nekako samo po sebi, ko sem delo pripravljaj za tisk. Potrebno je bilo izčistiti tekst, pa se je prenesla hkrati tudi na vsebino težnja, da bi bila stvar boljša, bolj enotna, skratka — bolj dognana.«

Dr. Bratko Kreft:

MEŠČANI V NAŠI DRAMATIKI

Prva naša meščanska igra je Smoletov »Varh«, ne oziraje se na to, da je v glavnem prevod Garrickove komedije. Z lokalizacijo v slovensko meščansko okolje se je posrečilo Smoletu prikazati tudi del življenja našega meščanstva, predvsem ljubljanskega, v Prešernovih časih. Lokalizacija je uspela tudi zaradi tega, ker niti družbeno-ekonomsko niti psihološko ni bilo posebne razlike med angleškimi meščani druge polovice 18. stoletja in med ljubljanskimi v letih 1839—1840. S stališča družbene razrednosti ni težko tega razumeti.

»Varh« sodi med genljive ali solzave komedije (comédie larmoyante), ki so bile v Garrickovih časih velika moda v dramatikii jarega meščanstva. Zaradi idealiziranja meščanskega življenja, genljive idiličnosti in skromne tendence, da mora poštenost zmagati nad spekulacijo, je bila dobrodošla tudi okusu našega meščanstva v Smoletovih časih in še kasneje.

Prva izvirna slovenska veseloigra iz našega meščanskega življenja pa je vsekakor Jurčič-Kersnikova igra »Berite novice«, ki ima vse lastnosti genljive komedije, v katero pa sta avtorja še spretno vnesla narodno-vzpodbudno tendenco. Vrednost tega dela še ni dovolj ocenjena v naši gledališki zgodovini, saj literarno niti najmanj ne zaostaja za Smoletovim »Varhom«, ponekod je celo živahnejša, aktualnejša — predvsem pa je docela izvirna. Delo je vredno uprizoritve prav tako kakor »Varh« ali Ogrinčeva »V Ljubljano jo dajmo«, čeprav je časovno-politično bolj vezana na svojo dobo kakor omenjeni dve.

Za prvega izrazitega našega meščanskega dramatika pa moramo šteti dr. Josipa Vošnjaka, ki se je sprva kot dramatik šolal pri Francozih (Augier, Sardou, Dumas), pozneje pa pri Norvežanu Ibsenu in Nemcu Hauptmannu. Z »Doktorjem Draganom« je ustvaril prvo slovensko meščansko dramo, ki je tako po vsebini kakor po problemu, ki ga obravnava, zelo zanimivo delo, saj je v svojem času skušalo zajeti enega izmed najaktualnejših dogodkov v naši takratni politični družbi: zadevo poslanca dr. Tomana, ki se je dal podkupiti od avstrijskega ministra Beusta, ki mu je naklonil koncesijo za gorenjsko železnico. Stvar je vzbudila veliko prahu, Fran Levstik se je močno zagnal v Tomana, ki pa je svoj greh skušal popraviti na ta način, da je koncesijo prodal, dal Slov. Matici 10.000 kron, sebi pa kupil posestvo. Vse to je ozadje Vošnjakove drame »Dr. Dragan«.

ravno v prvih dveh desetletjih tega stoletja. Izredna in svojevrsna je bila življenjska problematika te ženske generacije, ki je po večini izšla iz meščanskih vrst in ki je, duhovno prebujena, pri nas prvič v konfliktu s patriarhalnim izročilom, pomerila svoje individualne koncepte ob resničnosti življenja.«

In konflikt v drami, njena vsebina, njena osnovna misel?

»Košček življenja, prav nič drugega, kakor nekaj žive resničnosti. Vse drugo bo — tako vsaj upam — gledalec sam dojel. Ko so pred leti uprizorili to dramo v njeni prvotni konceptiji, so jo nekateri imenovali ljubavna drama. No, mogoče! Vendar se mi zde take opredelitve nekam ozke. Saj se ob — dejal bi — zunanjem konfliktu, ki je, recimo ljubezenski, razkrije predvsem miselna in moralna vsebina cele družbene plasti, saj je ravno ta vsebina odločilna za zaplet in razplet. In ravno to je — priznam — prav ozko povezano s tisto »osnovno mislijo«, ki ste jo poprej omenili.«

Kaj vas je napotilo k predelavi vaše drame iz leta 1940?

»To so, mislim, zmeraj zelo razumljive zadeve. Do predelave je prišlo nekako samo po sebi, ko sem delo pripravljajal za tisk. Potrebno je bilo izčistiti tekst, pa se je prenesla hkrati tudi na vsebino težnja, da bi bila stvar boljša, bolj enotna, skratka — bolj dognana.«

Dr. Bratko Krefc:

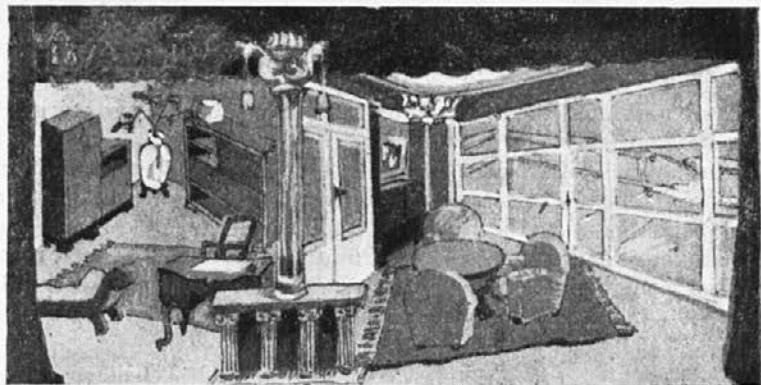
MEŠČANI V NAŠI DRAMATIKI

Prva naša meščanska igra je Smoletov »Varh«, ne oziraje se na to, da je v glavnem prevod Garrickove komedije. Z lokalizacijo v slovensko meščansko okolje se je posrečilo Smoletu prikazati tudi del življenja našega meščanstva, predvsem ljubljanskega, v Prešernovih časih. Lokalizacija je uspela tudi zaradi tega, ker niti družbeno-ekonomsko niti psihološko ni bilo posebne razlike med angleškimi meščani druge polovice 18. stoletja in med ljubljanskimi v letih 1839—1840. S stališča družbene razrednosti ni težko tega razumeti.

»Varh« sodi med genljive ali solzave komedije (commedie larmoyante), ki so bile v Garrickovih časih velika moda v dramatikii jarega meščanstva. Zaradi idealiziranja meščanskega življenja, genljive idiličnosti in skromne tendence, da mora poštenost zmagati nad spekulacijo, je bila dobrodošla tudi okusu našega meščanstva v Smoletovih časih in še kasneje.

Prva izvirna slovenska veseloigra iz našega meščanskega življenja pa je vsekakor Jurčič-Kersnikova igra »Berite novice«, ki ima vse lastnosti genljive komedije, v katero pa sta avtorja še spretno vnesla narodno-vzpodbudno tendenco. Vrednost tega dela še ni dovolj ocenjena v naši gledališki zgodovini, saj literarno niti najmanj ne zaostaja za Smoletovim »Varhom«, ponekod je celo živahnejša, aktualnejša — predvsem pa je docela izvirna. Delo je vredno uprizoritve prav tako kakor »Varh« ali Ogrinčeva »V Ljubljano jo dajmo«, čeprav je časovno-politično bolj vezana na svojo dobo kakor omenjeni dve.

Za prvega izrazitega našega meščanskega dramatika pa moramo šteti dr. Josipa Vošnjaka, ki se je sprva kot dramatik šolal pri Francozih (Augier, Sardou, Dumas), pozneje pa pri Norvežanu Ibsenu in Nemcu Hauptmannu. Z »Doktorjem Draganom« je ustvaril prvo slovensko meščansko dramo, ki je tako po vsebini kakor po problemu, ki ga obravnava, zelo zanimivo delo, saj je v svojem času skušalo zajeti enega izmed najaktualnejših dogodkov v naši takratni politični družbi: zadevo poslanca dr. Tomana, ki se je dal podkupiti od avstrijskega ministra Beusta, ki mu je naklonil koncesijo za gorenjsko železnico. Stvar je vzbudila veliko prahu. Fran Levstik se je močno zagnal v Tomana, ki pa je svoj greh skušal popraviti na ta način, da je koncesijo prodal, dal Slov. Matici 10.000 kron, sebi pa kupil posestvo. Vse to je ozadje Vošnjakove drame »Dr. Dragan«.

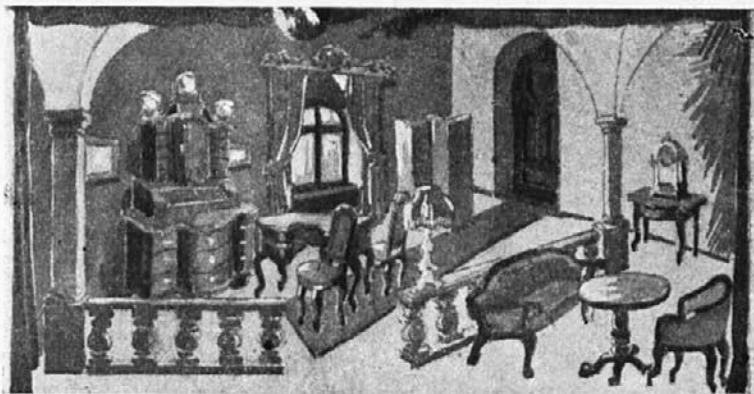

Coro Skodlar: osnutek za sceno »Vide Grantove« (II. dejanje)

Vošnjak v drami idealizira dr. Dragana, kar je v popolnem skladu s tendencami starejše meščanske dramatike, v drugem delu pa se že pozna Ibsenov vpliv. Delo je pisal šestdesetletnik. Kljub hibam, idealizaciji in naivnosti, je vredno pozornosti gledališkega zgodovinarja, saj predstavlja pri nas prvi poskus izrazite meščanske drame z zelo perečo problematiko, čeprav nas danes niti umetniško niti idejno ne more več zadovoljiti. Problem narodnega izdajalca, ki ga je skušal Levstik s »Tugomerom« dvigniti v visoko romantično tragedijo, je v Vošnjakovi drami kljub mnogim romantičnim potezam dobil zanimiv realističen odraz.

Če preskočimo razne poskuse neposredno po Vošnjaku, se že znajdemo v Cankarjevi dobi. Ni namen teh vrstic, da bi podrobno razpravljale o vseh poglavjih naše meščanske dramatike in o vseh delih, ki jemljejo snov iz našega meščanskega življenja, hočemo le opozoriti na to poglavje v zgodovini slovenske dramatike, ki še niti z umetniške niti s sociološke strani ni obdelano, čeprav zasluži zgodovinarjevo in dramaturgovo pozornost. Tudi v Cankarjevi dobi ne moremo govoriti le o komediji »Za narodov blagor«, ki je prvi visokoumetniški in kritični odraz našega meščanstva, kritikovo in zgodovinarjevo pozornost vzbujajo tudi nekatera druga dela, čeprav umetniško zaostajajo za Cankarjem (na pr. Ganglov »Sin«, Aškerčev »Izmajlov«, Kristanov »Kato Vrankovič« itd.). Po umetniški vrednosti je vsekakor najpomembnejša Kraigherjeva »Školjka«, ki še ni doživela pravične ocene, čeprav jo moramo šteti poleg Cankarjeve komedije »Za narodov blagor« za eno najboljših slovenskih dram iz meščanskega življenja. Delo še čaka na svojega režiserja in igralce, ki bodo znali zajeti in izčrpati vse, kar je v

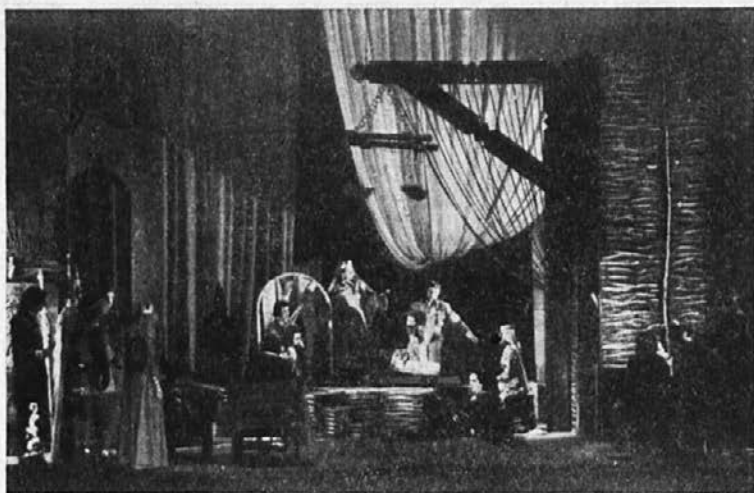
Čoro Škodlar: osnutek za sceno »Vide Grantove« (III. dejanje)

njem dobrega in močnega. Naša takratna ozkosrčna, konservativna in reakcionarna javnost, ki ni prenesla niti najmanjše kritike, je seveda delo odklanjala, edini Ivan Cankar je visoko povzdignil glas zanj. Čeprav je pisal kritiko avtorjev prijatelj, je njegova ocena še vedno važno opozorilo in merilo, saj je Kraigherjevo delo takrat zasluži Cankarjevo pohvalo. Kdor ga bo podrobneje razčlenjeval, se bo moral poglobiti predvsem v Cankarjevo kritiko in razmišljati o njej, preden bo napisal odločilno in končno oceno. Danes je kritik prost vseh vplivov in spon tiste dobe, ki je videla v Kraigherjevem delu predvsem »naturalizem«, ni pa znala dela občutiti umetniško in človeško svobodno — kakor se je nekaj podobnega zgodilo tudi njegovemu romanu »Kontrolor Škrobar«.

Če preskočimo ekspresionistično Leskovčev »Kraljično Haris«, mojo »neblago« komedijo »Kreature« in Kranjčevega »Direktorja Čampo«, smo pri Kozakovi drami »Lepa Vida«, ki je dobila v novi redakciji sebi ustrezajoče ime »Vida Grantova«. Že pri uprizoritvi »Lepe Vide« 1940. leta je takratni dramaturg Josip Vidmar zapisal, da je bistvo te drame (kljub njeni simbolistiki) v realističnem zapletljaju. Nova redakcija je to še potrdila in tako postavila delo še bolj na realistično osnovo, s čimer je drama samo pridobila.

Prav je, da navedemo glavne misli Vidmarjeve analize tega dela, ker je z njo takratni dramaturg označil njegovo bistvo in glavno smer, avtor sam pa je s sedanjo predelavo in dopolnitvijo krenil na pot kritičnega realizma, na katerega ga je opozorilo dramaturgovo razmišljanje in morda tudi takratna uprizoritev.

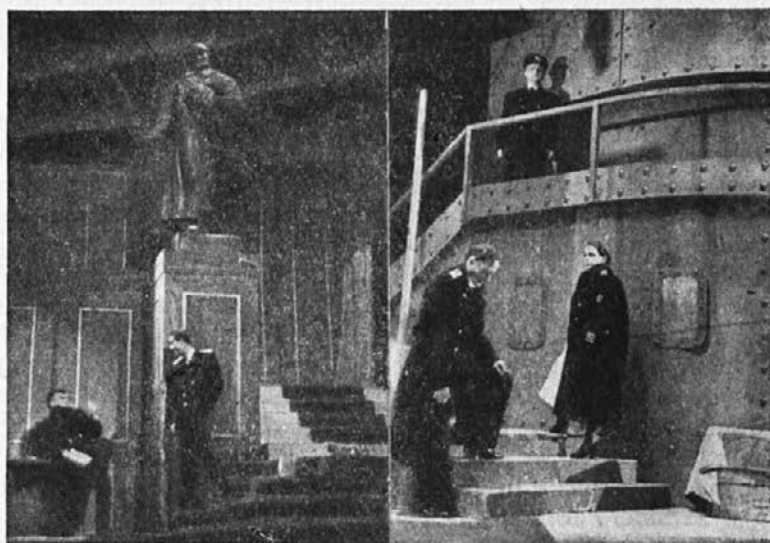
»Kozakova »Lepa Vida« je realna ljubavna drama. Žive, krepko očitane osebnosti jo pleto in preživljajo in čustva, ki jih prečutijo

W. Shakespeare: Hamlet (III. dej. 2. prizor — mišnica)
Režija: dr. Branko Gavella; scena: Vladimir Žedrinski

pri tem, so res ljubezen, ljubosumnost, razočaranje in obup živih in v svojih razsežnostih in kalupih — polnih ljudi. Osrednji konflikt oziroma proces te drame predstavlja boj junakinje za pravo ljubezen ali za pravo jasnost v ljubezni. V tem drugem smotru njenega prizadevanja do jasnosti v ljubezni je heroičnost njene osebnosti in usode, je njena tragika, ki jo čista čustvenost in vsa njena poetična, svetu in vsakdanjosti globoko tuja duševnost stopnjujeta in povzdigujeta. In vendar je pri vsej svoji poetičnosti in kljub temu, da živi nemara v slehernem ženskem srcu, Vida resnična, živa ženska iz krvi in telesa, preko katere zaveje dih breztelesnega simbola le zdaj pa zdaj, morda, ko kot mlado dekletce objema svojo tenko brezico in prisluškuje naletom tihega vetra.

Poleg te ženske žive trije moški, trije bratje, ki jo obdajajo vsak s posebno ljubeznijo. Najstarejši je polnokrvni tip dejavnega, podjetnega in tvornega moškega, ki pravi o sebi, da je v njem ostalo še nekaj iz tistih časov, ko so ljudje še živeli po jamah. Prvobitna, silna in gospodovalna narava. To je Vidin mož. Tuj je njenemu srcu in njeni rahlo zasanjani ženskosti. Njegova drama je drama trde moške silnosti in polne, malce brutalne ljubezni človeka, ki ima samo naravni nagon za dom, za ženo in rod, za posest in gospodstvo. Njegov po poli brat Tomo je Vidina ljubezen in njeno razočaranje. To je visoko kultiviran svetski tip esteta in uživača.

B. Lavrenjev: »Za srečo tistih, ki so na morju« (V. in VI. slika)
 Režija: Fran Žižek; scena: inž. arh. Viktor Molka

Njegov esteticizem ne izvira iz polnosti ali dograjenosti njegove osebnosti; njegov beli kontinent lepote ni tega sveta in ni sanja o kakem višjem ali boljšem svetu, marveč je zadnje pribežališče, je uteha za lakoto vsega sitega človeka. On ljubi kulturo, zakladnico lepote, ki jo je ustvaril človek, a ne ljubi človeka. Srečanje z Vido mu je poetična epizoda, trenutek blede in uvele lepote, za kakršno živi in o kateri lepobesedno sanjari. Toda ko se ta njegov svet sreča z ognjem Vidinega srca, ko vidi opustošenje v njem in začuti pri tem resnico živega človeškega čustva, ki ga v njem ni, se mu njegov beli kontinent lepote pogrezne kakor se je nekoč pravljicična Atlantida. Kaj mu ostane? Ta padec v praznino je njegova drama in praznina je tem strašnejša, ker je pravkar videl in doživel polno, živo, četudi žalostno človeško srce.

Tretji, najmlajši izmed treh bratov je nevrastenični tip sodobnega mladeniča iz dobre, bogate rodbine, ki je prezgodaj okusil življenje in premlad zaužil njegov strup, da bi ga mogel v svoji zbegani in nesamozavestni duši premoči. V tej sili in samo zaradi obupa in praznine, ki ju nosi v srcu, se zateka v nekakšno katastrofično revolucionarstvo in v družbeni nihilizem, ravno tako pa tudi v neko obožujoče erotično čustvo do svoje svakinje Vide. In ko

Vida nastopi svoj križev pot za ljubeznijo, ga njegov srčni obup in praznina poženeta v smrt. Nagnita veja na drevesu človeštva, ki jo odlomi pomladni vihar.

Iz teh živih in življenjsko resničnih oseb in usod je zgrajena Kozakova »Lepa Vida«. Njena problematika je sodobna in trajno človeška. Trajno človeška, kolikor je večer pojav hrepenenje srca po sreči; sodobna, kolikor si to hrepenenje izbira sodobno, se pravi svobodnejšo pot do svojega smotra, kolikor se javlja v svetu današnjih razpoloženj in osebnosti in z današnjimi življenjskimi kretanjami našega mladega meščana. Kajti to je plast našega življenja, ki Kozaka zanima in zaposluje. Kakor v »Profesorju Klepcu«, tiplje tudi tukaj za osrednjo problematiko slovenskega meščanskega sloja, ki se ji je v »Lepi Vidi« nevarneje približal. Toda osrednji problem te drame je preveč splošno človeški in osebnosti, med katerimi nastaja, so nemara še literarno preveč znane, da bi mogla biti z njimi načeta resnična in čisto svojstvena problematika našega življenja, za katero Kozaku gre.

»Lepa Vida« vzbuja ne samo upanje, marveč tudi vero, da bo ravno njen avtor to nalogo izpolnil in zapolnil težko občutno vrzel v naši književnosti. Te vere ne potrjuje samo nenavadno napredovanje vseh pisateljskih svojstev, ki se kaže v razliki med »Lepo Vido« in »Profesorjem Klepcem«, marveč dramatska in umetniška kakovost »Lepe Vide« kot take. Vse, zanesljiva risba značajev, zgradba konflikta, zapleta in razpleta, polni, zanimivi, pravilno odrsko dvignjeni dialog, njegova dramatična dialektika in plastična moč, čistost te govornice in njena individualizacija, kakor tudi poetična sila, vse to povzdiguje Kozakovo novo delo med naše najzrelejše in najvrednejše dramske umotvore. S temi vidnimi odlikami se v »Lepi Vidi« družijo bolj skrite umetniške vrline. Delo je do kraja pošteno in pristno. To je delo človeka, ki pri zametku še potrebuje inspiracije velikih predstav, pojmov ali misli, ki pa pri izdelavi živo in zvesto čuti meje svoje osebnosti in jih nikjer ne skuša ne zabrisati ne prestopiti.«

Sedanja predelava in uprizoritev bosta gotovo prepričljivo dokazali, da »Vida Grantova« ni več zgolj ljubavna drama iz našega meščanskega okolja, marveč kritično-realistična podoba našega meščanstva izpred druge svetovne vojne, ko je ta svet začel v samem sebi propadati. Ni ga mogel rešiti niti takšen »etični kompromis«, kakor ga sklene na koncu drame Mihael Grant z ženo Vido, kajti svet Grantovih je bil nagnit že takrat v svojem etičnem in socialnem bistvu, kar je dovolj zgovorno dokazala doba okupacije.

Emil Frelih:

SLOVANSKO LETO DRAME NARODNEGA GLEDALIŠČA V PRAGI

V letošnjem letu proslavlja Češkoslovaška ljudska republika več pomembnih jubilejev. Najvažnejši je vsekakor stoletnica slavne pomladi iz l. 1848, ko se je končno tudi češko ljudstvo predramilo, dvignilo že dolgo pripravljene stisnjene pesti in se uprlo zatiralcem. Proslavam teh jubilejev se je med drugimi institucijami pridružila tudi drama Narodnega gledališča v Pragi. V drugi polovici letošnje sezone in v začetku prihodnje, torej v času od 1. januarja do 31. decembra t. l., ki ga v spomin na slavne zgodovinske dogodke Narodno gledališče imenuje »Slovansko leto«, se v okviru slavnostnega ciklusa že uprizarjajo poleg tujih dramskih del predvsem slovanska dela, zlasti pa še domača, češka. Že sam začetek letošnje sezone je bil nekakšna predpriprava za jubilejno leto, ki se prav v teh mesecih bliža svojemu višku.

Umetniško vodstvo drame Narodnega gledališča si je za »Slovansko leto« začrtalo program, v katerem so zastopani vsi slovanski narodi s svojimi najpomembnejšimi dramskimi deli. Izmed sovjetskih je bil doslej z velikim uspehom uprizorjen L. Leonova »Vdor«, iz ruske klasike Gogoljev »Revizor«, Ostrovskega »Gozd« ter Suhova-Kobilina »Svatba Krečinskega«. V pripravah so tudi jugoslovanska dela. Kot prva bo izvajana Vojnovičeva »Smrt majke Jugovičev«, ki je Čehom znana že od prej. Novi mojstrski prevod je delo znanega prevajalca Františka Hrubina. Sledila bo dr. Kreftova »Velika puntarija«, v pošteev pa pridejo tudi njegovi »Kranjski komedijantje« v prevodu dr. Vaclava Buriana, ki je več let deloval kot docent na ljubljanski univerzi.

Težišče delovnega programa v »Slovanskem letu« pa je predvsem v domačih delih. V tem letu hočejo namreč Čehi prikazati vso ustvarjalno moč svojih dramatikov, od najstarejših do najnovejših.

Med prvimi je bila uprizorjena dobrih sto let stara igra slavne češkega dramatika J. K. Tyla »Strakonický dudák«, ki je doživela prvo predstavo v Pragi l. 1847. Od takrat je bila postavljena samo v praškem Narodnem gledališču v raznih režijah in zasedbah 224 krat. Svojo 225. predstavo je doživela prav na dan svojega stoletnega jubileja. Kot prva premiera, ki je nekako simbolično otvorila sezono 1947-48 in je z Novim letom prešla v sklop »Slovanskega leta«, je bila Jiráskova igra »M. D. Rettigová«, katere dejanje je že prepojeno z dihom pripravljajočih se dogodkov l. 1848. Izmed starejših dramskih del bodo še uprizorjena: J. K. Tyla »Tvrdohlavá

žena« in »Kutnohorští haviři« (Kutnohorski rudarji), Jaroslava Vrchlickega »Rabínská moudrost«, Jiří Mahena »Janošík«, Jaroslava Hilberta »Česka komedie« in Arnošta Dvořaka »Král Václav IV.«

Posebno pozornost vzbujajo zlasti dejstva, da bo samo tekom letošnjega leta uprizorjenih kar devet novitet čeških pisateljev, kar je vsekakor razveseljiv pojav za razvoj sodobne češke dramatike. Poleg novih iger, ki so že ali še bodo izvajane na odru Narodnega gledališča, uprizarjajo nova dela tudi druga gledališča v Pragi in po republiki.

Doslej je Narodno gledališče uprizorilo v okviru »Slovanskega leta« štiri novitete, od katerih je doživela največji uspeh Jozefa Tomana komedija »Slovanské nebe« (Slovanska nebesa). Igra sama sicer tu pa tam pogreša dramatičnejše dogajanje, je pa po zasnovi gledališko zanimiva in po vsem optimističnem nastrojenju pristno in nevsiljivo slovanska kot le malokatera izmed novejših čeških odrskih del. Odlična izvedba je še bolj vzdignila pomembni uspeh igre. Nadalje so bile z večjim ali manjšim uspehom uprizorjene še: drama Alžbete Pacovske »Milovany majetek« (Najdražje imetje), komedija priznanega češkega dramatika in narodnega umetnika Františka Langra »Jiskra v popelu«, katere snov je zajeta iz gledališkega življenja ter Františka Rachlika »Kulový král«. V pripravi so dela Edmónda Konráda »Student Jan«, Jozefa Kubína »Utěk z domova« (Beg z doma), Stehlika »Lod' žebračev« (Ladja beračev), ki se dogaja v Dalmaciji in slika naše ljudi. Navdih in deloma tudi snov za to dramo je dobil avtor iz del istrskega pisatelja Cara Emina. V repertoar so sprejeta še nova dela Scheinpflugove, Faltisa in Kypra, ki pa še nimajo definitivno določenih naslovov.

Kakor je videti, si dramsko umetniško vodstvo Narodnega gledališča mnogo prizadeva, da bo »Slovansko leto« uspešno zaključeno. S tem pa nikakor noče prenehati s poslanstvom, ki si ga je bilo za to leto nadelo, namreč predvsem skrbeti za izvajanje del slovanskih avtorjev. Ti bodo tudi vnaprej številno zastopani, posebno pa še domači gledališki delavci. Na ta način se bo češko ljudstvo seznanilo ne samo z deli domačih dramatikov, ampak tudi s produkcijo bratskih slovanskih držav.

Tradicija češkoslovaškega gledališča je svetu dobro znana, čas osvobojenja in socialističnega preporeda pa je preusmeril tudi gledališko življenje v republiki. V zadnjem času je zavel tudi v gledališču nov, osvežujoč veter in ravno Praga, čuvar slovanstva v srednji Evropi, je bila med prvimi, ki se je zavedla svojega poslanstva in pogumno pretrgala vse, kar jo je še do nedavnega uklepalo in bilo plod dobe predfebruarskih dni.